

Tollbamondás

Szépe György (1931–2012) nyelvészprofesszor írta Lotz Jánosról a következőket a Hungarológiai Évkönyv című szaklapban: „Lotz János 1967 tavaszán már Washingtonban élt, ott az Alkalmazott Nyelvészeti Központ igazgatója lett. Lotz csak két évig töltötte be ezt a posztot. 1973-ban bekövetkezett haláláig idejét megosztotta Budapest és Washington között. Ekkoriban jelent meg Lotz műveinek nagy többsége magyar nyelven, illetve Magyarországon. Nagy hiba volt, hogy akkor nem adták ki magyar fordításban Lotz fiatalkori mesterművét, a *Das ungarische Sprachsystem* című német nyelvű magyar grammatikáját, ez ugyanis nemcsak egy szokatlanul részletes és következetes magyar nyelvleírás volt, hanem a magyarul tanuló bölcsészek számára készült grammatikai áttekintés is.”

Útmutató a tollbamondáshoz

Írjuk fel a táblára: *Das ungarische Sprachsystem*

Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy az „Alkalmazott Nyelvészeti Központ” egy intézmény!

Először olvassuk el végig a szöveget, utána egy teljes mondatot olvassunk fel, majd kisebb egységekben diktáljuk le! A végén újra olvassuk el az egész szöveget!

Minden hiba 1 pontot von le a 20 pontos maximumból (vesszőhiba is!).

A vesszők helyét nem mondjuk meg!

Annyi ideig tart a tollbamondás, amíg minden gyerek végez.

SZÖVEGÉRTÉS

Olvasd el figyelmesen a szövegrészletet, majd válaszolj a feltett kérdésekre!

Ritmus nem csak japán módra

Verset írni – verstani értelemben annyit tesz: megfelelni valamilyen ritmikai követelményrendszernek. Szabályokat kell betartani, olyan szabályokat, amelyeket az adott rendszer előír. E szabályok vonatkozhatnak a szótagok hosszúságára, hangsúlyokra, összecsengésekre és sok más effélére. A különböző versformák különböző mértékben szabályozottak.

A kötöttségek különbözőségéről írva Lotz János (*Általános metrika. In: Szonettkoszorú a nyelvről. Gondolat Kiadó, Bp. 1976. 219. o.*) nagyon érdekes és továbbgondolható példát hoz. A haikut állítja szembe a szonettkoszorúval. Míg a haiku ritmikailag nagyon egyszerű, a szonettkoszorú félelmetesen összetett. Az előbbi forma rövid (pontosan 17 szótag) és viszonylag kevés szabállyal leírható, az utóbbi hosszú (kb. 2200 szótag), és leírásához bonyolult matematikai apparátust kell használni, amint Lotz is bemutatja ezt egy másik tanulmányában (*József Attila szonettkoszorújának szerkezete. I. m. 258. o.*). A szonettkoszorú történetével Lotz János nem foglalkozik, a haikuról szólva azonban nem mulasztja el megjegyezni, hogy a ritmus szempontjából ugyan nagyon egyszerű, de kulturálisan roppant kifinomult forma.

Valóban. A haiku japán irodalmi hagyománya felmérhetetlenül gazdag. A haiku története talán megírható, a történet néhány jelentősebb fordulata ismert Európában is, de a haiku-forma jelentéséhez nemcsak a forma története tartozik hozzá, hanem az a társadalmi-filozófiai környezet is, amiben létrejött.

A haiku nem csupán versforma tehát, hanem műforma is. Megértéséhez nemcsak a forma történetének ismerete, nemcsak a japán nyelv és japán gondolkodásmód ismerete szükséges, hanem elengedhetetlen a japán haiku-költészet „nem középkorú fokon” való tudása is. A japán iskolákban Macuo Basó haikuit úgy

tanulják a diákok, mint a magyar iskolákban a „Szeptember végén”-t vagy a „Fekete zongorá”-t*. (Készült Vadai István Új Symposion-beli, haikuról szóló cikke alapján)

* Magyar költők művei.

Feladatok:

1. Milyen szerzőkre utal a szöveg egésze? Sorold fel az összeset! 3/

Lotz János, József Attila, Macuo Basó, Petőfi Sándor, (Ady Endre), Vadai István

5 elem = 3 pont, 4 elem = 2, 3 elem = 1 pont, 2 vagy kevesebb 0 pont.

2. Hogyan rövidíti a szöveg az alábbi kifejezéseket? 3/

idézett mű: **i. m.** benne található: **in:** oldalszám: **o.**

3. Mi a szerepe az alábbi jeleknek a szövegben? 4/

zárójel: **tartalmi kiegészítés**

dőlt betű: **hivatkozás/ utalás a műre**

idézőjel: **idézet és címek**

4. a) Töltsd ki a táblázatot a megadott szempontok szerint! 6/

A szövegből származó információkat használd fel!

Haiku	Az összehasonlítás szempontja	Szonettkoszorú
Európában néhány fordulata ismert	<i>Története</i>	nincs információ a szövegben
rövid (17 szótag)	<i>Szerkezet</i>	hosszú (kb. 2200 szótag)
egyszerű	<i>Ritmus</i>	összetett

b) Macuo Basó egyik haikuját olvashatod az alábbiakban. 2/

*Tél van – a nyárra
csak egy faragott virág
emlékeztethet. (Fodor Ákos fordítása)*

A haiku mely tulajdonságát lehet megítélni a fordítás alapján? **egyszerű forma/rövid**

Támaszd alá egy érvel! Mert **17 szótagos a vers.**

5. Igaz vagy hamis? 2/

- a) A versekben mindig érvényesül valamilyen szabályszerűség. **igaz**
b) A japánok az alapvető műveltség részének tekintik a haikut. **igaz**

HELYESÍRÁS - MEGOLDÓ

1. Írd le az alábbi szavaknak a helyesírásban használt rövidítéseit!

8/

vö.

kb.

db

krt.

8. évfolyam
Ifj. vagy ifj. (mindkettő jó)
s. k.

t. vagy T. (mindkettő jó)
Szt.

2. forduló/megyei

2. Írd a négyzetbe a helyes alak betűjelét!

10/

A	B	
Ariadné fonala	Ariadné-fonala	A
Bartók hegedűverseny	Bartók-hegedűverseny	B
Liszt rapszódia	Liszt-rapszódia	B
Laci pecsenye	lacipecsenye	B
Lotz-kiállítás	Lotz kiállítás	A
Valentin-nap	Valentinnap	A
Árpádházi Szent Erzsébet	Árpád-házi Szent Erzsébet	B
Apáczai Csere János-emlékplakett	Apáczai Csere János Emlékplakett	A
Dunamenti népek	Duna menti népek	B
Odera–Neisse határ	Odera–Neisse-határ	B

3. Húzd alá a helyes elválasztást!

8/

csa-kis/csak-is

bo-rért/bor-ért

lán-gész/láng-ész

szín-ész/szí-nész

kert-ész/ker-tész

ext-ra/ex-tra

Ba-bi-tsé/Ba-bit-sé

Pálf-fy/Pál-ffy

4. Pótold a hiányzó *l* vagy *ll* mássalhangzót!

12/

intelligens

szégyell

állhatatos

általános

állandóan

álnok

álszakáll/állszakáll

álnév

buldog

futballozik

csalán

5. Kell-e vesszőt tenni a megjelölt helyre? Írj igent vagy nemet!

5/

Barátom__ ezt látnod kell!	igen
Valóban sikerült nyerned__ Péter?	igen
Péter__ mint igazgató nyilatkozott.	nem
Sokat__ sőt rengeteget beszél.	igen
Minden délután gitározik, énekel, focizik__ stb.	nem

6. Húzd alá a helyesen írt formát!

5/

C-vitamin / c-vitamin, **x-edik** / x-szedik, **iksz-lábú** / ikszlábú, Y-alakú idom / **Y alakú idom**,
y tengely / y-tengely

7. Állapítsd meg, melyik írásmód a hibás! Ha az első a helytelen, akkor 1-est, ha a második, akkor 2-est, ha a harmadik, akkor 3-ast, ha valamennyi hibás, akkor 0-át, ha mindegyik jó, akkor X-et írd a táblázat utolsó oszlopába!

12/

az első a hibás=1 a második a hibás=2 a harmadik a hibás=3 valamennyi hibás=0
mindegyik jó=X

1.	2.	3.	
plusz	overal	lehelet	2
ésszerű	dísszemle	játssza	2
anyák napja	a magyar nyelv hete	húsvét	X
csendes-óceáni	kanári-szigeteki	zempléni-hegységi	X
1848. hősei	1956. októbere	2013. tavaszán	0
frissesség	nyersesség	szellemesség	2
helyesírás-tanulás	aláírás-gyűjtés	aláírás-hamisítás	2
fiuk	fiúk	fiúja	X
szövöde	kötöde	bölcsöde	3
dilema	diferencia	aszisztens	0
Felvidék-szerte	Pécs-környéki	Duna-híd	2
Janus Pannoniusszal	Bach-hal	Peugeot-val	2

Összesen: 60 pont**Elért pontszám: _____**